

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده‌ی روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد

رشته‌ی برنامه‌ریزی درسی

«بررسی میزان ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی جغرافیای دوره‌ی راهنمایی، براساس شاخص‌های برنامه‌ریزی درسی از دیدگاه

دبیران و کارشناسان شهرستان سردشت در سال

تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸»

استاد راهنما: دکتر حسن ملکی

استاد مشاور: دکتر محمد رضا کرامتی

پژوه‌سگر: ابوبکر مقام دوست

شهریورماه ۱۳۸۹

تقدیم بہ:

«روح پاک پدر و مادرم»

تقدیم بہ:

برادران عزیزم «امید و خضر»

تقدیم بہ:

ہمسرم مہربانم

کہ در تمام مراحل زندگی حامی و یاورم بوده و هستند.

تشکر و قدردانی

از استاد راهنما جناب آقای دکتر حسن ملکی و نیز استاد مشاور جناب آقای دکتر محمد رضا کرامتی به خاطر راهنمایی‌های ارزنده‌اشان و همچنین سرکار خانم دکتر فرخنده مفیدی که زحمت داوری این پژوهش را تقبل نمودند سپاس‌گزاری می‌نمایم.

همچنین از زحمات و همکاری دوستانم: آقایان جمال رزی، محمد مازوجی، موسی تسبیحی و رسول معرفت دوست (مسئول نمایندگی آموزش و پرورش بخش میرآباد) تشکر و قدردانی می‌نمایم.

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی میزان ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی جغرافیای دوره‌ی راهنمایی، براساس شاخص‌های برنامه‌ریزی درسی از دیدگاه معلمان و کارشناسان شهرستان سردشت در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دبیران جغرافیای دوره‌ی راهنمایی و کارشناسان جغرافیای آموزش و پرورش سردشت (۵۲ نفر) می‌باشد. از روش نمونه‌گیری تمام شماری استفاده شده است. روش تحقیق، توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد برای گردآوری اطلاعات از روش پرسش-نامه‌ی محقق ساخته استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی و جهت تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد:

* بین محتوای کتاب‌های جغرافیای پایه‌ی اول با دوم ارتباط عمودی (توالی ۴۶/۲ و تداوم ۳۲/۷) در حد زیادی وجود دارد و ارتباط عمودی بین محتوای کتاب جغرافیای پایه‌ی دوم با کتاب جغرافیای پایه سوم (توالی ۳۶/۵ در حد زیاد و تداوم ۳۸/۵ در حد کمی) وجود دارد. در کل ارتباط عمودی کتاب اول با دوم بیشتر از ارتباط عمودی کتاب پایه‌ی دوم با پایه‌ی سوم است.

* در خصوص رعایت عوامل مؤثر در سازماندهی و تنظیم عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیا اکثریت دبیران و کارشناسان معتقدند که عوامل ارتباط مفهومی و پیوستگی مطالب (۵۹/۶)، گستردگی و عمق مفاهیم (۴۲/۳)، پایه‌ای بودن مطالب برای یادگیری مستمر و ایجاد آمادگی برای یادگیری فصول بعدی (۴۴/۲) در سازماندهی عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیا در حد زیادی رعایت شده است.

* در خصوص به کارگیری انواع توالی در سازماندهی عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیا اکثریت دبیران و کارشناسان معتقدند که توالی از ساده به مشکل در حد خیلی زیاد (۴۲/۳)، توالی‌های از کل به جزء (۳۶/۵)، ترتیب زمانی (۲۸/۸)، مارپیچی (۵۰٪) در حد زیاد، و توالی‌های جزء به کل (۳۶/۵)، عینی به ذهنی (۶۱/۵) و مساله تا کشف (۴۰٪) در حد کم، در ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیا مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

* بین دیدگاه دبیران با کارشناسان در مورد ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره‌ی راهنمایی تفاوتی وجود ندارد.

* دبیران و کارشناسان مرد با دبیران و کارشناسان زن دیدگاه متفاوتی در مورد ارتباط عمودی کتاب‌های جغرافیای دوره‌ی راهنمایی دارند.

واژگان کلیدی: ارتباط عمودی، شاخص‌های برنامه‌ریزی درسی (توالی و تداوم).

فصل اول : کلیات تحقیق

مقدمه..... ۲

بیان مساله..... ۴

اهمیت و ضرورت تحقیق..... ۶

اهداف تحقیق

اهداف کلی..... ۷

اهداف ویژه..... ۷

سوالات تحقیق..... ۸

تعاریف نظری و عملیاتی..... ۹

فصل دوم: ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق

مفهوم برنامه ی درسی ۱۳

مفهوم برنامه ریزی درسی..... ۱۴

هدف برنامه ی درسی ۱۵

مفاهیم برنامه ی درسی

مفهوم انسانی..... ۱۶

مفهوم اجتماعی..... ۱۶

مفهوم علمی..... ۱۶

انواع برنامه‌ی درسی

انواع برنامه‌ی درسی از دیدگاه کلاین

- ۱۶.....برنامه‌ی درسی آکادمیک یا آرمانی
- ۱۷.....برنامه‌ی درسی اجتماعی
- ۱۷.....برنامه‌ی درسی رسمی
- ۱۷.....برنامه‌ی درسی نهادی
- ۱۷.....برنامه‌ی درسی آموزشی
- ۱۷.....برنامه‌ی درسی اجرایی
- ۱۷.....برنامه‌ی درسی تجربی

انواع برنامه‌ی درسی از دیدگاه پوزنز

- ۱۸.....برنامه‌ی درسی رسمی
- ۱۸.....برنامه‌ی درسی اجرایی یا عملیاتی
- ۱۸.....برنامه‌ی درسی پنهان
- ۱۹.....برنامه‌ی درسی پوچ
- ۱۹.....برنامه‌ی درسی فوق برنامه
- ۲۰.....آموزش جغرافیا
- ۲۱.....اهمیت آموزش جغرافیا
- ۲۳.....تعیین اهداف

۲۳ ضرورت و اهمیت تعیین و تنظیم اهداف در تعلیم و تربیت

منابع تعیین اهداف

- نیازهای شاگردان..... ۲۴
- نیازهای جامعه..... ۲۴
- دیدگاه‌های متخصصان..... ۲۴
- منابع هدف های برنامه ی درسی..... ۲۵
- اصول تعیین اهداف..... ۲۶

سطوح اهداف

- هدف‌های کلی (غایت‌های پرورشی)..... ۲۶
- هدف‌های آموزشی..... ۲۷
- طبقه بندی هدف های تربیتی ۲۸
- اهداف برنامه‌ی درسی جغرافیا..... ۳۰
- اهداف کتاب درسی جغرافیا- پایه‌ی اول راهنمایی..... ۳۰
- اهداف کتاب درسی جغرافیا- پایه‌ی دوم راهنمایی..... ۳۱
- اهداف کتاب درسی جغرافیا- پایه‌ی سوم راهنمایی..... ۳۲
- محتوا..... ۳۴
- چگونه محتوا را انتخاب کنیم..... ۳۶
- چگونگی تدوین محتوا ۳۸
- شیوه‌ی انتخاب محتوا

ساختار رشته درسی..... ۳۸

مطالب اساسی یا مفاهیم کلیدی..... ۳۹

۳۹.....شیوهی عرضه‌ی نمونه‌ای از مطالب.....

۴۰.....جایگاه انتخاب محتوا و سازماندهی آن در فرایند برنامه ریزی درسی.....

ملاک‌ها و معیارهای انتخاب محتوا

۴۰.....اهمیت.....

۴۱.....اعتبار.....

۴۱.....علاقه.....

۴۱.....سودمندی.....

۴۲.....قابلیت یادگیری.....

۴۲.....انعطاف‌پذیری.....

۴۲.....قابلیت اجراء.....

۴۲.....انسجام درونی.....

دیدگاه‌های اساسی در انتخاب محتوا

۴۳.....دیدگاه سنتی.....

۴۳.....دیدگاه پویا.....

۴۳.....دیدگاه سازنده.....

۴۴.....سازماندهی محتوا.....

۴۴.....اصول اساسی در انتخاب محتوا.....

شیوه های سازماندهی محتوا

سازماندهی عمودی

- از ساده به مشکل..... ۴۶
- از کلی به جزئی..... ۴۶
- از جزئی به کلی..... ۴۷
- سازماندهی مارپیچی..... ۴۷
- توالی زمانی..... ۴۸
- فهرست محتوای کتابهای جغرافیای راهنمایی..... ۴۸
- راهبردهای یاددهی - یادگیری..... ۵۰
- جایگاه راهبردهای یاددهی - یادگیری در برنامه ریزی درسی..... ۵۰

اصول تعیین و سازمان دهی روش های تدریس

- اصول مبتنی بر روان شناسی جدید..... ۵۱
- اصول مبتنی بر عملکردهای اجتماعی..... ۵۱
- ویژگیهای روش تدریس مناسب و آموزش اثر بخش..... ۵۲

انواع روش تدریس

روشهای سنتی و متداول

- روش حفظ و تکرار..... ۵۳
- روش سخنرانی.....]۵۳

روشهای جدید تدریس

روشهای آموزش انفرادی

آموزش برنامه‌ای..... ۵۵

تدریس خصوصی ۵۵

یادگیری تا حد تسلط..... ۵۵

آموزش انفرادی تجویز شده..... ۵۵

آموزش انفرادی هدایت شده..... ۵۶

آموزش به وسیله‌ی رایانه..... ۵۶

روش مساله‌ای..... ۵۷

روش واحدها

روش واحد موضوع..... ۵۷

روش واحد تجربی..... ۵۷

روش واحد طرح..... ۵۷

روش‌های تدریس جغرافیا

روش نمایش ۵۸

روش مذاکره و گفتگو ۵۸

روش نمایش فیلم و اسلاید..... ۵۹

روش کار گروهی..... ۵۹

روش بازدید علمی یا فعالیت میدانی..... ۵۹

روش حل مساله..... ۶۰

مواد و وسایل آموزشی و کمک آموزشی درس جغرافیا..... ۶۰

رسانه‌های دیداری..... ۶۱

۶۱.....	رسانه‌های شنیداری.....
۶۱.....	رسانه‌های دیداری- شنیداری.....
۶۱.....	رسانه‌های نوشتاری.....
۶۱.....	موزه‌های تخصصی.....
۶۲.....	رایانه و اینترنت.....
۶۳.....	ارزشیابی.....
۶۳.....	تعاریف ارزشیابی.....
۶۴.....	فواید ارزشیابی.....
	انواع ارزشیابی
۶۵.....	تشخیصی.....
۶۵.....	تکوینی.....
۶۵.....	پایانی.....
۶۵.....	مفهوم و جایگاه ارزشیابی در برنامه ریزی درسی.....
۶۶.....	جنبه‌های اساسی در ارزشیابی از برنامه‌ی درسی.....
	کارکردهای ارزشیابی
۶۷.....	تشخیص.....
۶۷.....	تجدید نظر در برنامه‌ی درسی.....
۶۷.....	مقایسه کردن.....
۶۷.....	پیش بینی نیازهای آموزشی.....
۶۸.....	تعیین میزان حصول هدف‌ها.....

چگونگی انجام ارزشیابی در برنامه درسی جغرافیا.....	۶۸
دوره‌ی راهنمایی.....	۶۹
سیر تاریخی و تکوینی راهنمایی تحصیلی در جهان.....	۶۹
تاریخچه‌ی راهنمایی تحصیلی در ایران.....	۷۰
ویژگی‌های دوره‌ی راهنمایی تحصیلی	
ویژگی‌های جسمی.....	۷۱
ویژگی‌های ذهنی.....	۷۲
ویژگی‌های اجتماعی.....	۷۲
اهداف و برنامه‌ی درسی دوره‌ی راهنمایی تحصیلی.....	۷۲
سیر تحولات برنامه‌ی درسی در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی.....	۷۳
مروری بر پژوهش‌های انجام یافته	
پژوهش‌های انجام شده در ایران.....	۷۶
پژوهش‌های انجام شده در خارج.....	۸۰
فصل سوم: روش شناسی	
مقدمه.....	۸۳
جامعه و نمونه‌ی آماری.....	۸۳
روش نمونه‌گیری.....	۸۴
ابزار جمع‌آوری اطلاعات.....	۸۴
روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....	۸۵
نحوه‌ی اجرای پژوهش.....	۸۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

مقدمه..... ۸۸

یافته های توصیفی..... ۸۹

یافته های استنباطی..... ۱۰۵

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

مقدمه..... ۱۰۸

بحث و بررسی..... ۱۰۸

نتیجه گیری..... ۱۱۷

محدودیت‌های پژوهش..... ۱۱۸

پیشنهادات

کاربردی..... ۱۱۸

پژوهشی..... ۱۱۹

منابع..... ۱۲۱

فهرست اشکال، جداول و نمودارها

- شکل ۳-۲: شیوه سازماندهی از کلی به جزئی ۴۶
- شکل ۲-۲: شیوهی سازماندهی از جزئی به کلی ۴۷
- شکل ۳-۲: شیوهی سازماندهی مارپیچی ۴۷
- جدول ۲-۱: فهرست محتوای کتابهای جغرافیای دوره‌ی راهنمایی ۴۸
- جدول ۲-۲: چگونگی انجام ارزشیابی در برنامه درسی جغرافیا ۶۸
- جدول ۲-۱: تغییرات ساعات هفتگی درس جغرافیا در طول زمان ۷۹
- جدول ۳-۱: ضریب پایایی پرسش‌نامه ۸۵
- جدول و نمودار ۴-۱: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال اول پرسش‌نامه ۸۹
- جدول و نمودار ۴-۲: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال دوم پرسش‌نامه ۹۰
- جدول و نمودار ۴-۳: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال سوم پرسش‌نامه ۹۱
- جدول و نمودار ۴-۴: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال چهارم پرسش‌نامه ۹۲
- جدول و نمودار ۴-۵-۱: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۱-۵ پرسش‌نامه ۹۳
- جدول و نمودار ۴-۵-۲: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۲-۵ پرسش‌نامه ۹۴
- جدول و نمودار ۴-۵-۳: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۳-۵ پرسش‌نامه ۹۵
- جدول و نمودار ۴-۵-۴: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۴-۵ پرسش‌نامه ۹۶
- جدول و نمودار ۴-۵-۵: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۵-۵ پرسش‌نامه ۹۷
- جدول و نمودار ۴-۶-۱: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۱-۶ پرسش‌نامه ۹۸
- جدول و نمودار ۴-۶-۲: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۲-۶ پرسش‌نامه ۹۹
- جدول و نمودار ۴-۶-۳: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۳-۶ پرسش‌نامه ۱۰۰
- جدول و نمودار ۴-۶-۴: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۴-۶ پرسش‌نامه ۱۰۱

جدول و نمودار ۴-۶-۵: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۶-۵ پرسش‌نامه.....۱۰۲

جدول و نمودار ۴-۶-۶: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۶-۶ پرسش‌نامه.....۱۰۳

جدول و نمودار ۴-۶-۷: توزیع فراوانی پاسخ‌گویان و درصد نمونه به سوال ۶-۷ پرسش‌نامه.....۱۰۴

جدول ۴-۷: نتایج آزمون t دو نمونه‌ی مستقل پیرامون ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی

از دیدگاه دبیران و کارشناسان گروه جغرافیا.....۱۰۵

جدول ۴-۸: نتایج آزمون t دو نمونه‌ی مستقل پیرامون ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های جغرافیای دوره راهنمایی

بر حسب جنسیت.....۱۰۶

فصل اول:

کلیات پژوهش

مقدمه

نظام آموزش و پرورش فرایندی است که بستری مناسب جهت رشد و شکوفایی افراد جامعه در تمام ابعاد مهیا می‌سازد و در تکاپو برای تربیت آنان به گونه ای که قادر به حل مشکلات فردی، اجتماعی و... خود باشند و از عوامل و عناصر متعدد همچون برنامه‌ی درسی، معلم، وسایل کمک آموزشی و... بهره می‌گیرند. طبیعتاً هرکدام از این عوامل مسائلی را نیز به همراه دارند که شناخت آن‌ها به ویژه برای دست اندرکاران تعلیم و تربیت یک ضرورت است.

از میان مواد آموزشی مورد استفاده، کتاب درسی از همه معمول‌تر و مهم‌تر است که نقش مهمی در تامین اهداف پرورشی ایفا می‌کند. در نظام‌های آموزشی متمرکز- که کشور ما از آن جمله است - کتاب درسی به عنوان محصول فرایند برنامه‌ریزی درسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (ملکی، ۱۳۸۶).

با توجه به همین امر کار انتخاب، تنظیم، تدوین و سازمان‌دهی محتوای کتاب‌های درسی به برنامه‌ریزی درسی واگذار شده است. یکی از رویدادهای مهم زندگی ((یادگیری)) است، رویدادی که با کل حیات انسان در ارتباط است. اگر یادگیری موثر و همه جانبه به وجود نیاید، هر رفتاری از انسان سر بزند معیوب یا ناقص خواهد بود اما یادگیری نیز باید به صورت نظام دار و هدفمند باشد به همین دلیل به برنامه‌ی درسی طرح یادگیری گفته می‌شود. اجزاء مختلف این طرح با هدف‌های روشن و آشکار انجام می‌یابد اگر در طرح یادگیری هدف معلوم نباشد یا معلوم باشد ولی به نحو اصولی و واضح معین نشده باشد، هیچ کدام از عناصر برنامه‌ی درسی فایده و کارایی لازم را نخواهد داشت. هدف، نقش اساسی و محوری در برنامه‌ی درسی دارد به همین دلیل به نخستین چیزی که در فرایند برنامه‌ریزی درسی باید توجه شود همین است (ملکی، ۱۳۸۷).

بعد از تعیین هدف، نوبت به انتخاب و سازمان‌دهی آن می‌رسد محور برنامه‌ریزی درسی، محتوا می‌باشد و سازمان دادن محتوا نیز مساله مهمی در تنظیم برنامه‌درسی است. از نکات مهم در ارتباط با محتوای درسی،

تصمیم‌گیری درباره‌ی این مطلب است که فرصت‌های یادگیری تحت چه شرایط و اصولی انتخاب و سازماندهی می‌گردد تا در نهایت بتوانند تغییرات مطلوب و مناسب در رفتار یادگیرندگان به وجود آورند (تقی پور ظهیر، ۱۳۸۵).

لذا با توجه به اهمیت موارد مذکور در پیشرفت امرآموزش و نقش روز افزون آن در پیشرفت جوامع و حیات بشری سعی شده است تا بر اساس یافته‌های پژوهشی به بررسی میزان ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی جغرافیای دوره‌ی راهنمایی از دید دبیرانی که تدریسش را به عهده داشته‌اند و در این مورد دارای تجارب دست اول می‌باشند و همچنین از دیدگاه کارشناسان درس مذکور بر مبنای شاخص‌های برنامه‌ریزی درسی پرداخته شود.

بیان مساله

کتاب درسی یا محتوای مطالب آموزشی به ویژه در نظام‌های آموزشی متمرکز که محور مکتوب و مدون تعلیم و تربیت محسوب شده و فعالیت‌ها و تجربه‌های تربیتی دانش‌آموزان توسط معلم و حول محور آن سازمان‌دهی می‌شود نیاز به تحلیل و بررسی علمی دارد. این تحلیل به دست اندرکاران و مؤلفین کتاب‌های درسی کمک می‌کند تا در هنگام تهیه، تدوین و یا گزینش و انتخاب کتاب درسی تصمیم‌های عاقلانه‌ای را اتخاذ کنند (پار محمدیان، ۱۳۸۶).

برای تهیه‌ی برنامه‌ی درسی مؤثر و اثربخش، فعالیت‌های آموزشی و تجارب یادگیری باید به صورتی تنظیم شوند که که همدیگر را تقویت کنند و دارای اثر متحد و یکپارچه باشند تا بتوانند الگوهای رفتاری مورد نظر را در یادگیرنده به وجود آورند. به این ترتیب سازمان دادن محتوای برنامه و تنظیم فعالیت‌ها و تجارب یادگیری مساله بسیار مهمی در تهیه و تنظیم و بهبود برنامه‌های درسی است زیرا که روی کارآیی آموزش و میزان و نوع تغییراتی که در رفتار یادگیرنده باید بوجود آید اثر زیادی دارد (تقی پور ظهیر، ۱۳۸۵).

یکی از مواردی که باید در سازماندهی محتوای کتب درسی مورد توجه قرار گیرد، ارتباط عمودی بین محتوای کتاب‌های یک درس در یک دوره تحصیل می‌باشد. در ارتباط عمودی که همان رابطه‌ی طولی است شاگرد هر مطلب تازه را بر اساس مطلب یا مطالب فرا گرفته‌ی قبلی یاد می‌گیرد پس باید بین موادی که شاگرد در یک دوره یاد می‌گیرد ارتباط منطقی وجود داشته باشد و این کار خود نیاز به سازماندهی دارد و اگر برنامه‌ریزی فاقد چنین شرطی باشد ارتباط بین مطالب از بین خواهد رفت (فرجاد، ۱۳۷۹).

لذا به دلیل اهمیت درس جغرافیا و مفاهیم آن در دوره‌ی راهنمایی که یکی از اهداف آن گسترش روحیه-ی پژوهشگری و ارتباط بهتر با محیط خود و دیگران است و از آن جا که کتب جغرافیای موجود در سال ۱۳۸۵-۱۳۸۶ مورد بازنگری قرار گرفته‌اند اینجانب را برآن داشت تا پژوهشی در مورد این که: آیا بین محتوای کتاب‌های درسی جغرافیای دوره‌ی راهنمایی از لحاظ عمودی ارتباط برقرار است؟ و اگر ارتباط وجود دارد تا چه اندازه است و تا چه حد تکرار، فزاینده‌گی در محتوای آنها نسبت به هم وجود دارد؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

در نظام آموزشی کشور ما برنامه‌ریزی و تالیف کتب درسی به شکل متمرکز صورت می‌گیرد و در همه‌ی نقاط کشور از برنامه و کتب یکسانی جهت یادگیری و تدریس استفاده می‌شود، لذا در این گونه سیستم‌های آموزشی کتب درسی یکی از عناصر مهم و اساسی در آموزش به حساب می‌آیند چرا که کتب درسی و محتوای مربوط به آن‌ها محور ارزشیابی‌های گوناگون جهت گزینش افراد در دانشگاه‌ها یا محیط‌های شغلی و... قرار می‌گیرد (خلخالی، ۱۳۸۱).

کتاب درسی عمده‌ترین منبع یادگیری، یادگیرندگان است در صورتی که محتوای کتاب‌ها با هم و با هدف-های برنامه‌ی درسی همسویی نداشته باشد دستیابی به هدف‌ها هم ممکن نخواهد بود. از سوی دیگر کتاب درسی به عنوان یک رسانه‌ی نوشتاری اطلاعات و ارزش‌ها را به دانش‌آموزان انتقال می‌دهد. به عبارت دیگر در میان ابزارهای گوناگونی که ذهن دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار می‌دهد کتاب یک وسیله‌ی فراگیر و رسمی به شمار می‌رود.

در بسیاری از موارد کتاب درسی به عنوان تنها وسیله‌ی کمک آموزشی در اختیار معلم قرار می‌گیرد و امر تدریس و آموزش در کلاس درس صرفاً بر اساس محتوای کتاب درسی صورت می‌گیرد. با توجه به مطالب ذکر شده لازم است محتوای کتب درسی و ارتباط محتوایی آن‌ها (افقی و عمودی) مورد بررسی قرار گیرد تا هم مسایل و مشکلات مربوط به انتخاب محتوا و سازمان‌دهی کتب درسی شناسایی گشته و هم اطلاعات لازم و مفید در جهت اصلاح برنامه‌ی و محتوای آن‌ها فراهم آید به همین دلیل به بررسی ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی جغرافیا در دوره‌ی راهنمایی پرداخته می‌شود. نتایج حاصل از این پژوهش در صورت لزوم می‌تواند اصلاحاتی را در محتوا و ارتباط عمودی محتوای کتاب‌های درسی جغرافیای دوره‌ی راهنمایی ایجاد کند و همچنین یاری‌دهنده کارشناسان در امر تدوین برنامه‌ی درسی جغرافیا و دبیران در امر آموزش گردد.